

Vägen till ett demokratiskt samhälle

en presentation från Arena skolinformation

Vi skapar demokratin

Den här presentationen bygger på materialet *Vi skapar demokratin* som är skapat av Arena skolinformation och ViMåstePrata. Materialet med tillhörande lärarhandledning och studieplan finns på arbetslivskoll.se.

Vägen till ett demokratiskt samhälle

I den här presentationen får du följa kampen för ett demokratiskt samhälle från 1800-talet fram till idag.

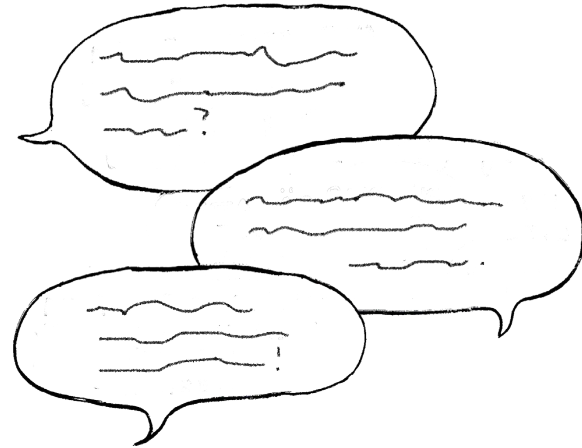
Presentationen innehåller ett urval av viktiga händelser och personer när det gäller vägen till ett demokratiskt samhälle och utökade rättigheter för olika grupper.

Demonstration för allmän rösträtt i Stockholm 1901.
Foto: Anton Blomberg, Stockholms stadsmuseum.

Diskutera

Vilka tror ni är de största skillnaderna när det gäller demokrati och rättigheter för olika grupper i samhället om vi jämför idag med för hundra-femtio år sedan?

Mycket har hänt på hundrafemtio år

På 1800-talet var Sverige inte ett demokratiskt samhälle. Stora delar av befolkningen var utestängda från politiskt inflytande och saknade rättigheter.

Kvinnor fick inte bestämma över sin egen lön och fick bara arbeta inom vissa yrken.

Det fanns inga regler om arbetstider, löner eller semester och arbetsgivarna bestämde i princip allting.

Arbetare på Barnängens tekniska fabriker på Södermalm 1894. Foto: Axel Rydin, Stadsmuseet i Stockholm.

Folkrörelserna

I slutet av 1800-talet och början av 1900-talet bildades flera folkrörelser.

Arbetarrörelsen kämpade för bättre villkor i arbetslivet.

Nykterhetsrörelsen organiserade sig mot det utbredda supandet.

Frikyrkorörelsen engagerade sig för rätten till religiös organisering fri från statskyrkan.

Kvinnorörelsen engagerade sig för jämställdhet och utökade rättigheter för kvinnor.

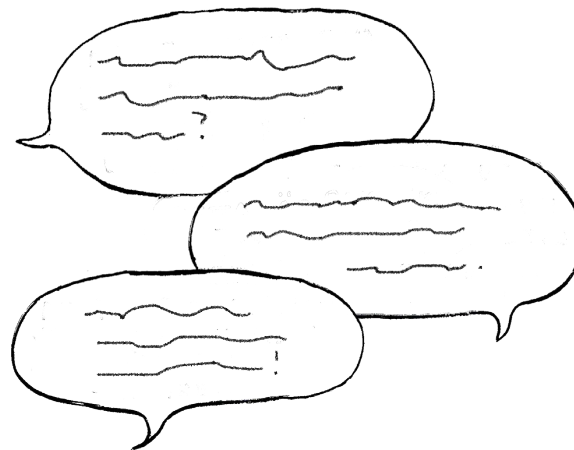
Valaffisch för ja-sidan i folkomröstningen om förbud mot rusdrycker 1922. Foto: Kungliga biblioteket.

Ta reda på mer

Vilka var de viktigaste frågorna för de olika folkrörelserna?

Vilka metoder använde de för att få igenom sina krav?

Kampen för demokrati

Folkrörelserna drev kampen för allmän rösträtt för både kvinnor och män.

Motståndet från samhället var starkt. Ett argument mot kvinnlig rösträtt var t.ex. att kvinnorna var alldeles för impulsiva och lättpåverkade för en så viktig uppgift som politik.

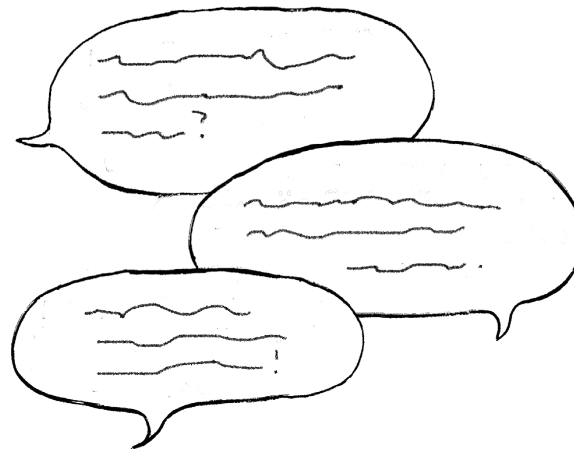
Författaren Elin Wägner och de 350 000 namnunderskrifter till stöd för kvinnlig rösträtt som samlades in 1913–1914.

Foto: Kvinnohistoriska samlingarna, Göteborgs universitet.

Ta reda på mer

Vilka var de viktigaste argumenten som användes för och emot kvinnlig rösträtt?

Det demokratiska genombrottet

1909 ändrades reglerna så att de flesta män fick rösträtt. Tidigare hade männen bland annat behövt ha en viss inkomst för att få rösta.

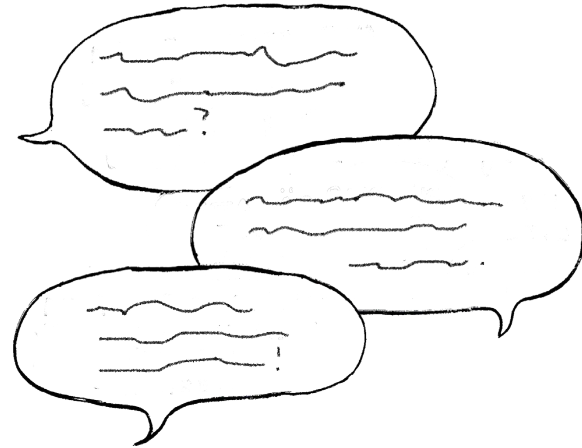
1919 infördes kvinnlig rösträtt och 1921 hölls det första valet där kvinnor fick rösta och de första fem kvinnorna valdes in i riksdagen.

Kvinnor på väg att rösta 1921 i första riksdagsvalet där kvinnor hade rösträtt.
Foto: Wikipedia.

Diskutera

Varför tror ni att det dröjde tio år mellan att de flesta män fick rösträtt och att kvinnor fick rösträtt?

Föreningar driver på för rättigheter

Många av de rättigheter som vi har idag är det folkrörelser och föreningar som drivit fram. T.ex.

- regler kring arbetstider, semester och löner (fackföreningarna)
- förskola för alla barn (kvinnorörelsen)
- rätt till assistans för personer med funktionsnedsättning (funktionsrättsrörelsen)
- att sjukdomsklassningen av homosexualitet togs bort (hbtq-rörelsen).

Strejkande i Lill-Jansskogen underorstreiken 1909.
Foto: Stockholms stadsmuseum.

Folkbildningens roll

För folkrörelserna var folkbildningen en del av kampen för ett rättvisare samhälle.

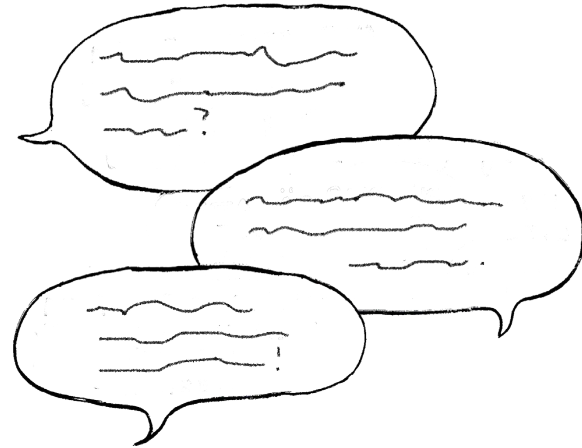
Genom föreläsningar, studiecirklar och folkhögskolekurser kunde föreningarnas medlemmar skaffa sig de kunskaper och förmågor som de behövde för att kunna påverka samhället.

Oscar Olsson var aktiv i nykterhetsrörelsen och arbetarrörelsen och startade den första studiecirkeln 1902.
Bild: Wikipedia.

Diskutera

Vilka andra exempel känner ni till på demokratiska fri- och rättigheter som börjat med föreningars och folkrörelsernas arbete?

Demokratikämpar

Här är några av de personer som kämpat för att vi ska ha de rättigheter vi har idag.

August Palm

August Palm var en av arbetarrörelsens första ledare. Det var förbjudet med demonstrationer inne i staden. Därför höll de tidiga fackföreningarna sina möten i Lill-Janssskogen eller på Gärdet. Som en humoristisk protest mot demonstrationsförbudet satte han år 1887 in en annons i tidningen med texten "Sällskap önskas till en morgonpromenad från mitt hem på Saltmätargatan ... via Hornsgatan till Liljeholmsbron där en blåsorkester möter upp och vi äter en frukost i det gröna".

August Palms annons med rubriken "Sällskap önskas".

Anna Johansson-Visborg, "Brygggar-Anna"

Anna Johansson-Visborg, "Brygggar-Anna", ledde en av de första fackföreningarna för kvinnor, som bildades på Münchenbryggeriet i Stockholm 1901. En viktig fråga redan då var lika lön för lika arbete. Kvinnor tjänade hälften så mycket som män.

Anna Johansson-Visborg,
"Brygggar-Anna".
Foto: TT.

Elsa Laula Renberg

Elsa Laula Renberg var engagerad för samernas rättigheter, och 1904 var hon med och bildade det första samiska förbundet, som hon också blev ordförande för.

Elsa Laula Renberg, 1904.

Foto: okänd, Stadsarkivet.

Elise Ottesen-Jensen, "Ottar"

Elise Ottesen-Jensen, eller Ottar, var journalist och sexualupplysare. Hon föreläste om kvinnors rätt till den egna kroppen och sexualiteten. År 1933 grundade hon Riksförbundet för sexuell upplysning, RFSU.

1938 ledde deras arbete till att det blev tillåtet att informera om och sälja preventivmedel.

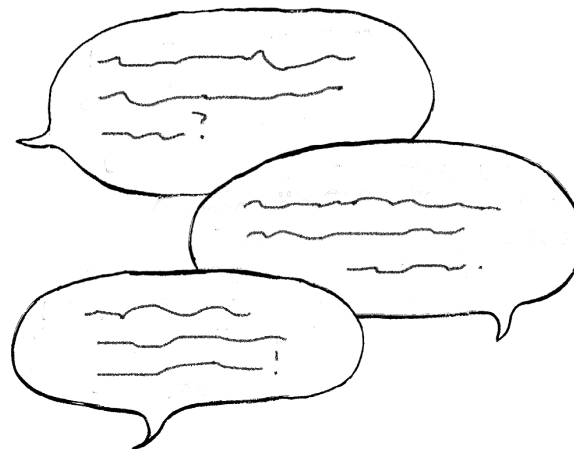
Elise Ottesen-Jensen, "Ottar". Foto: Wikimedia Commons.

Ta reda på mer

Varför var det förbjudet att informera och sälja preventivmedel? Vilka argument användes av dem som ville att det skulle fortsätta vara förbjudet?

Vilka argument och metoder använde Elise Ottesen-Jensen och RFSU i sin kamp för att göra det lagligt med preventivmedel?

Hur såg lagstiftningen ut i andra länder vid samma tid?

Allan Hellman

1950 var Allan Hellman en av grundarna till det som senare skulle bli RFSL, Riksförbundet för homosexuellas, bisexuellas, transpersoners, queeras och intersexpersoners rättigheter.

Allan Hellman.
Bild: Wikimedia
Commons.

Katarina Taikon

Katarina Taikon var en romsk författare och människorättskämpe.

Katarina Taikon och hennes syster Rosa var engagerade för romers rättigheter, en kamp som de ledde under mitten av 1900-talet.

Genom hennes böcker om Katitzi fick tusentals barn och unga och deras föräldrar kunskap om livet som rom.

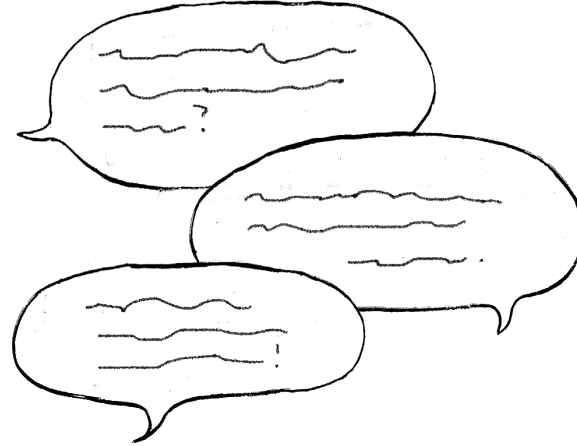

Katarina och Rosa Taikon 1967. Foto: Lennart Halvarsson/Kungliga biblioteket.

Diskutera

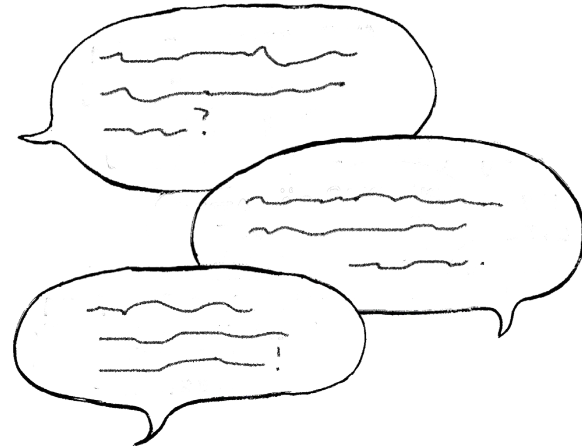
Vem är din demokratikämpe?

Vem tycker du varit viktig i kampen för demokrati
och mänskliga rättigheter?

Diskutera

Vilken av dessa händelser och personer tror ni haft störst betydelse för att skapa ett demokratiskt och rättighetsbaserat samhälle?

Ta reda på mer

På arbetslivskoll.se hittar du bland annat följande material. De flesta material har en tillhörande lärarhandledning och ett flertal finns även tillgängliga som ljudbok.

På lika villkor – Jämställdhet genom livet

Presentationen *Jämställdhet idag hur ser det ut?*

Artiklar om jämställdhet i arbetslivet

En serie om arbetsmiljö

Filmen *Rasism i arbetslivet*

Illustration av Julia Balke och Sofia Lucas,
ur materialet *En serie om arbetsmiljö*.